

milieu

Vogels

Meer en meer worden voedselrijke gebieden bedreigd door vervuiling, industrialisatie, landbouw, infrastructuur,...

De Evros-delta is een overwinterings- en broedgebied voor een groot aantal vogelsoorten, zoals de krombekstrandloper, het woudaapje en de wereldwijd bedreigde kroeskoppelikaan.

ringen in de Evros

Een Grieks-Belgische samenwerking in het kader van *Natura 2000*

Natuurbescherming moet grenzeloos zijn, dat staat vast. Dit principe wordt weer- spiegeld in Natura 2000, een project van de Europese Unie met als doelstelling een pan-Europees netwerk van beschermde natuurgebieden te creëren. In het kader van Natura 2000 lopen nu tientallen projecten in de verschillende Europese lidstaten. Eén van deze projecten heeft plaats in het Griekse Evrosgebied, waar een Grieks-Belgisch team samenwerkt om een toevluchtsoord voor trekvogels te herstellen.

Migratie

Trekvogels hebben het niet gemakkelijk. Ze vliegen vaak duizenden kilometers naar een voedselrijk gebied, om daarna een even lange tocht terug te ondernemen. Zo willen ze hun kroost de beste toekomst bieden. Het lijkt vreemd, en men kan zich afvragen of er geen eenvoudiger manier bestaat om als vogel de eindjes aan elkaar te knopen.

“Vogels zullen voornamelijk migreren wanneer zij geen of onvoldoende geschikt voedsel vinden in hun leefgebied”, stelt Walter ROGGEMAN, hoofd van de Ringdienst bij het Museum voor Natuurwetenschappen. “Wanneer bepaalde soorten nu migreren, is dit omdat de trek tijdens hun evolutie voordelig bleek. De huidige trekbewegingen bestaan niet even lang als de vogelsoort zelf, maar zijn erg afhankelijk van veranderingen in het klimaat. Alle trekbewegingen die we in dit deel van de wereld zien, zijn pas ontstaan na de laatste ijstijd, zo’n 10.000 jaar geleden”.

Gedurende duizenden jaren hebben trekvogels dus de meest voordelige manier gezocht om te overleven, en ze hebben

daartoe de genetische informatie die dat mogelijk maakt doorgegeven aan de volgende generaties. Dit impliceert echter wel dat de omstandigheden waaronder ze migreren onveranderd blijven. Eén van de belangrijkste voorwaarden voor een succesvolle tocht is de aanwezigheid van voedselrijke gebieden onderweg, waar de trekvogels kunnen “bijtanken”.

“Tijdens één halte kan de gewichtstoename 50 tot 100% van het oorspronkelijke gewicht zijn!”, vertelt Walter ROGGEMAN. “Kleine zangvogels, die doorgaans maar 10 tot 15 gram wegen, verbruiken 1g vet per 100 km. Als je bedenkt dat ze 200 à 300 km per dag vliegen, is het vanzelfsprekend dat ze regelmatig moeten kunnen stoppen in een gebied met voldoende mogelijkheid om energie op te slaan”.

Meer en meer echter worden deze voedselrijke gebieden bedreigd door vervuiling, industrialisatie, landbouw, infrastructuur,... met als gevolg dat trekvogels de lange afstand steeds moeilijker kunnen overbruggen.

De mozaïek van zoete meren en zoute moerassen in de Evros-delta biedt een enorme habitatdiversiteit, en vormt zo de thuisbasis voor een grote verscheidenheid van fauna en flora.

Bescherming

Beschermingsmaatregelen konden dus niet uitblijven. Eeneerste afspraak op internationaal niveau is de RAMSAR-conventie van 1975, die gericht is op het behoud van leefgebieden. De conventie is echter enkel gericht op watergebieden ('wetlands') die belangrijk zijn als woongebied voor watervogels, en heeft bovendien geen juridische implicaties. Europese richtlijnen met wettelijke verplichtingen kwamen tot stand in 1979, toen de Vogelrichtlijn werd vastgelegd door de Europese Unie. Met deze richtlijn wil men beschermde vogelsoorten instandhouden door hun natuurlijke leefgebieden te beschermen. De flora en de overige fauna van Europa werden later beschermd in het kader van de Habitatrichtlijn, door de EU vastgelegd in 1992. De gebieden die beschermd worden op grond van deze twee Europese richtlijnen, zullen in de toekomst samen een pan-Europees netwerk vormen, onder de noemer *Natura 2000*. Meer dan 15.000 gebieden – of ongeveer 15% van het EU grondgebied – werden reeds door de verschillende lidstaten voorgedragen.

De Europese Unie laat het niet enkel bij het voorschrijven van richtlijnen; ook financieel draagt ze bij aan de bescherming van de *Natura 2000*-gebieden, onder andere door middel van *Life Nature*, een deelproject van het Life programma. *Life Nature* ondersteunt de uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn, en meer bepaald het herstel en behoud van de *Natura 2000*-gebieden, door 50% van het budget van specifieke projecten te financieren.

Sinds 1992 werden meer dan 700 projecten door *Life Nature* gesteund. Eén van deze projecten loopt in de Griekse Evros-delta, waar de Dranalagune, één van de belangrijkste vogelgebieden van Europa, gelegen is.

De Evros-delta

De Evros-delta vormt een belangrijke schakel in de trek van tientallen vogelsoorten, waaronder bedreigde soorten als de dunbekwulp (*Numenius tenuirostris*), de dwergaalscholver

(*Phalacrocorax pygmaeus*) en de kroeskoppelikaan (*Pelecanus crispus*). Het gebied wordt gevormd door de Evrosrivier, die door het uiterste noordoosten van Griekenland stroomt en een uitgebreide delta vormt aan de Egeïsche Zee. Onder invloed van de Evrosrivier en de stroming van de zee ontstond een mozaïek van biotopen; zoete meren en zoute moerassen, lagunes en duinen. De Dranalagune, in het zuiden van de Evros-delta, vormt een rusthalte voor tienduizenden trekvogels tijdens hun tocht tussen Europa en Afrika. Het is een overwinterings- en broedgebied voor een groot aantal vogelsoorten, en biedt plaats aan een rijke fauna en flora.

Veranderingen in het gebied

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog werd de Evros-delta in gebruik genomen door landbouwers. De lagunes en moerassen werden afgedamd, de Evrosrivier werd rechtgetrokken en irrigatiekanalen werden aangelegd doorheen de velden. Dit heeft geleid tot een intensieve drainage van het gebied, met een aanzienlijke verandering van het hydrologisch regime tot gevolg. Luchtfoto's tonen hoe de ingrepen in 30 jaar tijd het aanzicht van de delta volledig veranderden.

15 jaar geleden besloten plaatselijke landbouwers de instroom van de zee naar de Dranalagune af te sluiten, om hun velden minder toegankelijk voor het zoute water te maken. De lagune kwam dus geïsoleerd te liggen van de zee, en werd enkel nog schaars gevuld met zoet water vanuit het binnenland. Ook de verbinding met de aangrenzende moerassen werd verbroken.

"Dit leidde tot zware beschadigingen van de ecologie van het gebied", vertelt

Didier VANGELUWE van de Afdeling Biologische Evaluatie bij het Museum voor Natuurwetenschappen, en medewerker van het Grieks-Belgische team. "De natuurlijke vegetatie van de oevers en de broedeilanden liep grote schade op, met nefaste gevolgen voor de plaatselijke fauna. Vanzelfsprekend kreeg ook het leven in het water het zwaar te verduren door de plotse verlaging van het zoutgehalte".

De natuurlijke vegetatie van de oevers en de broedeilanden liep grote schade op, met nefaste gevolgen voor de plaatselijke fauna

Didier VANGELUWE met een woudaapje in de hand. Het ringen van vogels is erg intensief werk, en de studie van trekvogels zou dan ook onmogelijk zijn zonder de hulp van vrijwilligers.

Luchtfoto van de Dranalagune uit 1945.

Luchtfoto van de Dranalagune uit 1976. De veranderingen sinds '45 zijn dramatisch en onmogelijk volledig te herstellen. In de jaren tachtig werd de verbinding met de zee (aangeduid door de rode cirkel) afgesloten; de gevolgen hiervan worden door het Grieks-Belgische team bestudeerd en er worden maatregelen genomen ten voordele van de natuur.

Herstel

“Om de leefgebieden van de Dranalagune te herstellen zijn enorme renovatiewerken nodig,” gaat Didier VANGELUWE verder. “Het is een illusie om te proberen de tijd terug te draaien naar 1945, net na de Tweede Wereldoorlog, maar het is wel haalbaar om tot de toestand vóór de afsluiting van de zeestroom terug te keren”.

Op 4 juni 2004 werd, na 15 jaar intensieve voorbereiding en onderzoek, de doorgang van de zee naar de lagune terug vrijgemaakt. “Als voorbereiding hierop werden reeds dammen hersteld. Ook werd een jarenlange studie verricht naar het stroomsysteem, en naar het precieze effect dat de ingreep op de eigenschappen van de lagune zou hebben. Om na te gaan wat de specifieke eisen van verschillende vogelsoorten zijn, en welke habitats gecreëerd en bewaard moeten worden voor hun instandhouding, werd een beroep gedaan op de uitgebreide ervaring die het museum bezit op het vlak van onderzoek van trekpatronen en ringmethoden”.

Europees ringnetwerk

De belangrijkste basis voor de studie van trekvogelgebieden is het ringen van de vogels. “Via ringwerk kan bepaald worden welke gebieden belangrijk zijn tijdens de trek,” legt Didier VANGELUWE verder uit.

“Vogels moeten over voldoende brandstof beschikken om de lange afstanden te overbruggen. Het is op de rustplaatsen dus erg belangrijk dat ze een grote hoeveelheid voedsel opnemen in een zo kort mogelijke tijd. Wanneer een geringde vogel tijdens zijn verblijf in een gebied meermaals wordt gevangen, kan het gewicht tussen vangst en hervangst vergeleken worden. Uit het verschil in gewicht kan de *refueling* capaciteit van het gebied ingeschat worden; dit is de mogelijkheid voor vogels om voldoende energie op te slaan voor ze hun trek voortzetten”.

Tijdens de laatste expeditie werden 8.500 vogels geringd door het Grieks-Belgische team, op vijf weken tijd. Het ringen van zoveel vogels is erg intensief werk, maar stelt slechts een zeer kleine steekproef voor.

Natuurlijk staat het Museum voor Natuurwetenschappen hierin niet alleen. *Euring* is een organi-

satie die zich intensief inzet voor het ringen en observeren van vogels, en verenigt wetenschappelijke instellingen uit alle landen van Europa, ook buiten de Europese Unie. Ook Griekenland is een vooraanstaand land op het gebied van ornithologisch onderzoek. Didier VANGELUWE werkt dan ook samen met verschillende Griekse collega's, zoals Georges HANDRINOS, medewerker bij het Griekse ministerie van landbouw en een autoriteit op het gebied van ornithologie. Zij werden steeds bijgestaan door Belgische en Griekse vrijwilligers, die hun vakanties besteden aan veldonderzoek. Zonder hen zou het onderzoek wellicht onbetaalbaar worden.

Nog een lange weg voor de boeg...

Wat de resultaten van het project zijn, kan nog niet met zekerheid gezegd worden. Zowel natuurlijke als menselijke parameters zullen de renovatiewerken beïnvloeden. Het is dus nog te vroeg om besluiten te trekken over de effectiviteit van het plan voor het herstel van de Dranalagune.

In de komende jaren zullen regelmatige evaluaties volgen, van de veranderingen in het hydrologisch regime, de vegetatie en het dierenbestand. En natuurlijk van de trekvogels, ook al hebben die geen geheimen meer voor het Grieks-Belgische team... Maar we mogen er van uitgaan dat het project een belangrijke bijdrage zal leveren tot het herstel van de biodiversiteit binnen deze unieke overgangszone tussen land en zee, tussen zoet en zout, tussen Afrika, Azië en Europa.

■ J.V.

MEER

Het Museum voor Natuurwetenschappen: www.natuurwetenschappen.be/science/actus/expeditions/

Het Evros-delta beheerproject: www.evros.delta.gr

De Europese Unie voor het ringen van vogels: www.euring.org/

Het Life Programma van de EU: europa.eu.int/comm/environment/life/home.htm